

De afhakers (2)

Waarom ze er de brui aan gaven en hoe ze denken over de formatie Groen Links. Drie gesprekken in deel twee, tevens slot, van 'De afhakers'.

Engelsman:

„Groen Links is moralistisch en dat trekt drie procent van de bevolking, meer niet”

DANIËL ENGELSMAN

De benjamin onder de geïnterviewde afhakers. De voormalige 'studentenleider' is één van de drijvende krachten achter de Stichting De

Schreuders:

„De huidige samenwerking is een redingsvlot voor politieke carrières”

Andere Universiteit, een projectgroep van docenten en studenten die bezig is een eigenwijze studiegids te maken.

De Jong:

„Groen Links moet een radicaal-libertaire partij worden”

Engelsman is een ex-CPN-er. Na het beruchte beginselcongres van de CPN in 1983 haakten velen af. Hij werd juist lid en maakte snel

Maarten van Poelgeest en Hans Werksman

carrière. Hoe ging dat in zijn werk? Engelsman: „Een hele grote mond hebben en opvallen. Daardoor kwam ik binnen een half jaar in het districtsbestuur. Ik had een behoorlijke bekendheid als studentenleider en ben met de meeste stemmen gekozen. Dat zagen ze wel zitten, zo'n jongere in het bestuur.”

Hij voelde zich aangetrokken door de theoretische grondslagen van de CPN en de werkwijze van haar leden. „Ik dacht dat het een hele fijne partij zou worden. Ik zag de CPN een beetje de kant van de PCI op gaan, een breed geschakeerde partij die zou opkomen voor alle mensenrechten en zich zou verzetten tegen alle vormen van discriminatie en onderdrukking. Het idee van een progressieve inbreng in de politiek, niet dat van een geplande economie of het brengen van het socialisme. Maar zo is het toch niet echt gelopen.”

De ergernis over gevoerde discussies binnen de partij groeide snel. „Het programma was maar een halve verwerking van de hele discussie. Het was een tactische discussie waarin over elke alinea gevochten is. Het geheel liep niet lekker. Het denken in de CPN ging niet verder dan het schrappen van bepaalde zaken. Er werden vooral dingen afgeschaft in plaats van nieuwe verzinnen, waardoor het programma steeds verder werd uitgekleed. Er werd niet nagedacht over de rol van de partij, het individu en andere organisaties.” Zestig procent van de CPN-ers stond destijds achter de vernieuwing. Geen grote meerderheid. „En toch wilden ze daarna vriendjes blijven met de horizontalen. Dé fout van de CPN volgens mij. Als je met een bepaalde groep mensen eigenlijk niet kunt samenwerken, dan mag je dat constateren. En dan loopt dat uit op een soort echtscheiding. Wat ik vaak gehoord heb, is: 'Als we niet blijven samenwerken, dan loopt Groningen weg en dat is een ramp voor de communistische partij'. Maar ik zag dat helemaal niet als een ramp.” Engelsman meent dat op allerlei manieren dingen zijn gebeurd die niet door de beugel konden. „Er is een sfeer ontstaan waarin mensen niet meer goed werkten. Er kon zekelijk niets gebeuren. Er moest gepraat en gepraat worden. Volkomen uitzichtloze discussies waar ontzettend veel tijd en energie in ging zitten. Dat vond ik een teken aan de wand.” Hij verliet de CPN vanwege de gang van zaken rond de kandidaatstelling voor het partijbestuur. „Dat verliep volstrekt onaanvaardbaar. Totale koehandel met bepaalde facties over wie wel en wie niet. De hardliners hielden er mensen uit van wie ik dat echt volkomen onzin vond. Ik vond het een soort verraad om daaraan mee te werken of daar bij te zijn.”

De scheiding tussen links en rechts interesseert Engelsman niet zoveel meer. Over Groen Links zegt hij: „Het is toch een min of meer moralistische fractie van de Nederlandse samenleving. Zoiets kan bestaan; RPF, SGP en GPV bestaan ook. Je ziet wat de kracht van ideologie is. Je krijgt 3 of 4 procent van de bevolking achter je, maar meer ook niet.” Engelsman heeft toch een advies voor de formatie: „Wat weg moet bij Groen Links, echt helemaal weg, is elke rest van het rode waas. Bolsjewisme, socialisme, dat is een misverstand. Laten we

niet krampachtig vasthouden aan restjes omdat mensen anders een hartaanval krijgen.”

GIJS SCHREUDERS

Komt uit een communistisch nest. Het voormalige Kamerlid heeft zijn oude métier weer opgenomen en is werkzaam als journalist. Ooit was hij al op 23-jarige leeftijd adjunct-hoofdredacteur van De Waarheid. Schreuders: „Ik wilde journalist worden en het was ondenkbaar dat dat bij een andere krant dan De Waarheid zou zijn. Ik begon in 1964 met een studie Nederlands, maar in 1966 kwam ik al in volledige dienst bij De Waarheid. In 1969 werd ik adjunct, Joop Wolff zat toen als hoofdredacteur in de Tweede Kamer. De krant werd als een van de belangrijkste instrumenten van de partij beschouwd.”

Hoe kijkt hij terug op de stammen-twisten binnen de CPN? „Er waren drie stromingen. De orthodoxen, die zich later horizontalen gingen noemen en gedeeltelijk overstapten naar de VCN. Een tweede groep vond dat de CPN als partij zijn tijd gehad had en bepleitte hergroepering ter linkerzijde. Die groep wilde prioriteit geven aan samenwerking met PSP en PPR. En er was een middengroep. Het congres van 1982 koos eigenlijk voor de orthodoxen, want die moesten erbij blijven. Ik zat toen in het bestuur en was de woordvoerder van de minderheid, degenen die voor hergroepering waren.” Evenals voor Elisabeth Etty, gaf het reisje van Ina Brouwer naar Moskou voor Schreuders de doorslag om de CPN de rug toe te keren. Ook al was dat 'heel moeilijk'.

Wat Groen Links betreft stelt hij zich gematigd cynisch op: „Groen Links is een reddingsvlot voor politieke carrières. Er is altijd plaats voor een partij links van de PvdA, de partij waar ik nu op stem – deels uit rancune. Ik vind dat Kok zeer aanvaardbaar kan verwoorden wat ik nu vind, maar het kan natuurlijk dat de PvdA op een gegeven moment te ver gaat.” Schreuders beschouwt de huidige samenwerking als een puur opportunistische constructie. „Ik zie dezelfde mensen als in 1982. Het is gewoon nep. En in ieder geval moet Groen Links kiezen: tussen groen en links.”

JAAP DE JONG

Was tot twee maal toe vice-voorzitter van de PPR: van 1975 tot 1977 en van 1982 tot 1984. En al die jaren een vooraanstaande 'rooie'. De Jong bezocht als eerste PPR-partijbestuurder in de geschiedenis een CPN-congres. Hij behoorde tot die groepen die in de jaren zestig op drift raakten. Toen het radicalisme van het eerste uur begin jaren zeventig begon weg te ebbten, meldde hij zich nog net vóór de vorming van het eerste kabinet Den Uyl aan als lid van de PPR.

„Ik herkende in de PPR het meest de anarchistische bevolgenheid uit de jaren zestig. De andere radicaal-linkse partijen kwamen niet in aanmerking. Tegen de CPN hadden we jarenlang moeten vechten in Vietnam-demonstraties en de PSP deed mij denken aan een soort gereformeerde kerk, waar allerlei exegetische debatten plaatsvonden.” De Jongs persoonlijke doorbraak kwam tot stand in de Haagse gemeentepolitiek. „Op de eerste avond waarop we met de drie partijen bij elkaar zaten, gebeurde er iets waardoor je ziet dat politiek ook een heel persoonlijk gebeuren is. Na de vergadering raakte ik met de CPN-ers in discussie over het verschijnsel dat zij nog hun contributie aan de deur ophaalden. Ik kom uit een sociaal-democratisch

gezin en kende dat nog van vroeger. Eens in de week kwam de man van de beweging met zegels voor de PvdA, de VARA-gids, de vakbond en de nieuwste boeken van de Arbeiderspers langs de deur. Ik voelde meteen een soort verbondenheid. Later bleek dat communisten ook zeer bewust bezig waren met bijvoorbeeld het uitzoeken van scholen voor hun kinderen. Kortom: op het persoonlijke niveau werden een paar beelden rond communisten doorbroken.”

Met veel moeite en dankzij de inzet van Wim de Boer, toen voorzitter van de PPR, werd Jaap de Jong in 1982 weer vice-voorzitter. Het partijbestuur stelde drie groepen in (rood, groen en blauw) met als taak een toekomst-scenario voor de PPR uit te werken. Groen, met mensen als Roel van Duyn en Bas de Gaay Fortman, zag een toekomst voor de PPR als specifieke milieupartij weggelegd. Blauw ging uit van een zelfstandige PPR en werd gedragen door veel mensen van het eerste uur. Rood stond voor een doorbraak richting PSP en CPN. Geen van de drie richtingen zegevierde, al leek het er lang op dat de doorbraak tot stand zou komen. Toen echter het PSP-congres in 1985 die optie met 50,8% blokkeerde, was die ook van de baan.

„De schuld daarvoor lag niet voor 100% bij de PSP. Ook vanuit de PPR werd stevig tegengas gegeven. Het was een gemiste historische kans. Voor het eerst in de geschiedenis had een radicaal-linkse stroming de vakbeweging kunnen delen met de sociaal-democratie. Er zaten tenslotte veel bondsbestuurders bij de doorbraak.”

De Jong werd in de jaren daarna de repeterende discussies beu. „Ik werd er blasé van. Vanuit mijn nieuwe werk in het medezeggenschapscircuit ontdekte ik steeds meer dat de politiek in Den Haag niet over het werkelijke leven ging. Toen ik mij ten slotte in 1987 bij de lijststamenstelling voor de Eerste Kamer een beetje mishandeld voelde, zegde ik na 15 jaar mijn lidmaatschap van de PPR op.”

Jaap de Jong is ondertussen wel weer lid van de Vereniging Groen Links. Wat is de koers die Groen Links moet varen? „Voor communisme of socialisme in traditionele zin is geen ruimte meer. Groen Links moet een radicaal-libertaire partij worden en dat combineren met het goede van de oude arbeidersbeweging. Groen Links moet niet dezelfde fout maken als de PvdA en gokken op centrale macht. Verder heeft de sociaal-democratie eigenlijk een hele pedagogische mensvisie. Wij weten wat goed is voor Jan de arbeider. Mensen tegen zichzelf beschermen. Dat is een hele negatieve mensvisie, daar moet Groen Links niet vanuit gaan.”

ONDRAGELIJKE LICHTHEID

Inmiddels kent Groen Links ook alweer haar eigen afhakers. Sommigen zeggen hun lidmaatschap van CPN, PSP, PPR of EVP op juist vanwege Groen Links. Anderen, nieuwe enthousiaste leden van de Vereniging Groen Links, vinden de integratie te langzaam verlopen en haken teleurgesteld af. Zo schreef Wouter ter Braake uit Barendrecht aan het einde van zijn bedankbrief: „Mijn vergezicht ziet er speler uit. Vrolijk, echt kleurrijk. Ik gun jullie een beetje meer ondragelijke lichtheid van het bestaan. Want jullie zijn best aardig, maar zo oer-Hollands zwaar op de hand en sectarisch.” En zo bleef het nog lang onrustig in de partij.